SCRIITORUL

RADU GYR –
APOSTOLUL POET AL ÎNCHISORILOR ROMÂNEȘTI

Când noaptea mă prindea de caraulă,
însângerat de-al dorurilor șir,
Iisus venea la mine în celulă,
adus de mucenicul Radu Gyr[251].

~

„Dacă Iisus a spus că oricine întoarce pe cineva în numele Lui de pe o cale greșită, Apostol se va numi, oare cum se va numi Radu Gyr care a scos atâtea suflete din disperare? De câte ori trebuie să se numească Apostol numai pentru acest fapt? Pentru că el a ajutat „n" număr („n" înseamnă infinitul în fond, un număr de necuprins cu imaginația). Un număr de necuprins de deținuți au aflat în poezia *Iisus în celulă* posibilitatea de a-și găsi în palme urmele cuielor Lui. Oare puțin lucru este acesta?" (Aspazia Oțel Petrescu).

COPILĂRIA

Radu Gyr, pe adevăratul său nume, Radu Ștefan Demetrescu, s-a născut la 2 martie 1905, la poalele Gruiului din Câmpulung Muscel, de unde și pseudonimul literar Gyr, prin derivație. Aceasta s-a făcut astfel: „g"-ul a rămas la început, „r"-ul s-a dus la sfârșit, iar „y"-ul este de fapt un semn care reprezintă contopirea „i"-ului cu „u"-ul, formând acest diftong ce se pronunță „gir".
Radu Gyr descinde dintr-o familie de intelectuali, fiind fiu al renumitul actor Ștefan Coco Demitrescu și al Eugeniei Gherghel, muziciană provenită dintr-o veche familie botoșăneană, cu origini germane. La vârsta de 3 ani Radu se va muta împreună cu părinții săi în orașul Craiova, unde tatăl său lucra la Teatrul Național al orașului. Micul Radu primește o aleasă educație culturală, însușindu-și cultura germană de la mama sa, cât și talentul muzical. Despre mama sa, Radu Gyr consemna în memoriile sale: „inteligentă, spirituală și îndrăgostită de tot ce este artă, mama a fost cel mai bun sfetnic al artei tatălui meu, repetând cu el acasă rolurile lui, sugerându-i tonul și gesturile personajelor pe care urma să le interpreteze pe scenă. În același timp, ea mi-a trezit și stimulat dragostea pentru povești și poezie". Crescând în șoaptele basmelor mamei și dinamismul pieselor de teatru ale tatălui, micul Radu își formează propriul orizont literar, din care începe să compună, oferind celor dragi câte o mică epigramă. Începe să scrie versuri la vârsta de 10 ani, dedicând profesorilor săi epigrame. Copilăria sa, Gyr și-o descrie astfel: „Am fost un copil blând și iubitor, deloc zburdalnic, puțin cam încăpățânat, timid și dispus către visătorie. Temperamentul meu, dovedindu-se integral mai târziu, a păstrat din trăsăturile sufletești ale copilului de odinioară sfiiciunea și înclinația spre reverie".
La vârsta de 14 ani compune un poem istoric, intitulat *În munți*, care s-a și pus în scenă, fiind jucat la 7 iunie 1919, pe scena Teatrului Național din Craiova. Urmează cursurile Liceului Carol I pe care le parcurge cu sârguință. În această perioadă, în sufletul poetului încep să se nască sentimente puternic naționaliste alimentate de idealul proaspăt realizat al Unirii tuturor românilor. Atât de mult suferea pentru țara sa încât în toamna anului 1916, când Ardealul era zguduit de invazia trupelor germano-austriece, Radu, un copil pe atunci, se oferă voluntar ca **cercetaș brancardier** pe una din ambulanțele trase de cai, lângă trupele române de la Târgu Jiu. „Zăvoiul Jiului, își amintește poetul, era plin de cadavre și răniți – militari și civili – iar albiile râurilor se învolburau de sânge și resturi de furgoane și echipamente". Martor al atâtor scene dramatice, cu inima aprinsă de un elan patriotic, tânărul Radu își cultivă de pe acum simțul jertfei și al onoarei care l-au însoțit până la sfârșitul vieții.
Bursier al liceului și fruntaș al clasei sale, Radu Gyr colaborează la mai multe reviste literare locale, atașându-se mai mult revistei craiovene *Năzuințe*,

251 Versuri de Andrei Ciurunga.

condusă de poeta Elena Farago pentru care va nutri sentimente nobile și aleasă prețuire. Sub îndrumarea pedagogică a acesteia, Radu Gyr debutează cu primul volum de poezii, intitulat *Liniști de schituri*, odată cu absolvirea Liceului Carol I.

DEBUTURI LITERARE

În 1924 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Printre erudiții pedagogi, Radu Gyr îl cunoaște pe profesorul Densușeanu, la catedra de filologie romanică. Era atras de eleganța frazei, frumusețea expunerii ilustrului profesor. Un alt profesor care i-a rămas plăcut în amintiri a fost bizantinologul Demostene Russo, ce i-a trezit interesul față de cultura bizantină. De asemenea, N. Cartojan rămâne în imaginea poetului profesorul universal desăvârșit al studentului de odinioară, care i-a fost și îndrumător de licență. Încheie Facultatea cu o valoroasă teză de licență „Cronicarul Ion Neculce și influența operei lui asupra literaturii noastre culte", lucrare foarte apreciată de profesorul N. Cartojan. „Ispita" poetului era alta decât istoria literaturii, așa cum însuși mărturisește, și anume estetica literară și literatura universală, domeniu în care își va desăvârși studiul, ulterior ocupând Catedra de critică și de estetică literară. Filosofia a fost iarăși un capitol atrăgător în tinerețea poetului alături de profesori de renume precum P. P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru, Tudor Vianu și Nae Ionescu. Profesorul și prietenul cel mai bun avea să-i fie „blândul și atât de nedreptățitul" Mihail Dragomirescu, profesor la Catedra de estetică literară. „Zâmbetul său candid, bunătatea lui fără margini, mă dezarmau. Zi de zi, îl iubeam și-l prețuiam tot mai mult".

Alte personalități literare cu care Radu Gyr a închegat o strânsă prietenie au fost: Ion Pillat și Al. Lascarov-Moldovanu. Ion Pillat a fost printre puținii care a avut curajul să-i recunoască lui Gyr valoarea incontestabilă a operei sale. În acest sens poetul consemnează: „*Incendiile* și *inundațiile* care mi-au pustiit biblioteca, au mistuit și cărțile lui Ion Pillat cu dedicații mărturisind, încă o dată prietenia și prețuirea ce mi le purta minunatul om și fecundul poet. Amintirea sa e nu numai o crizantemă nevestejită de vreme, dar și o înmiresmată consolare pentru sufletul meu rănit de răutatea actualilor colegi".

În 1925 *Societatea Scriitorilor Români* îi oferă „premiul sonetului"; Mihail Dragomirescu îi oferă „Premiul Scriitorilor tineri". Alături de alți colaboratori încearcă să tipărească o nouă revistă, *Viața literară*, dar este repede oprimată de către uneltitori.

În 1927 se căsătorește cu frumoasa Flora, o tânără cu năzuințe spirituale înalte, ce avea să îi fie reazem moral și duhovnicesc până la sfârșitul vieții, alături de singura lor fiică, Simona Luminița, care la rându-i avea să îi lumineze tunelul întunecat de-a lungul tuturor fenomenalelor încercări prin care a trecut poetul și martirul Radu Gyr.

TINEREȚE SACRIFICATĂ UNOR IDEALURI NAȚIONALE ȘI SPIRITUALE

După absolvirea cursurilor universitare, Radu Gyr a devenit mai întâi asistentul profesorului și criticului Mihail Dragomirescu la Catedra de Critică și estetică literară, urmându-i apoi la această catedră în calitate de conferențiar. Viziunea estetică îi conferă autorului observarea realității sociale, politice și culturale din țară și din Europa.

În perioada 1930-1933 avea să ia contact direct cu suferințele românilor, care reușeau cu greu și sudoare să își mențină integritatea națională și economică. O țară împrejmuită de inamici și câini străini asmuțiți asupra frumuseții și bogățiilor acestei țări – pe de o parte pericolul roșu bolșevic, iar pe de altă parte pericolul nazist, cu o largă susținere a altor nații străine ce râvneau la bunurile noastre strămoșești. **Starea națiunii era periclitată de oameni aflați în funcții politice și culturale compromiși și gata oricând să vândă jertfa și sângele înaintașilor noștri pe nimic.** Atât Radu Gyr, cât și alte elite politice și culturale ale vremii, încercau să răspundă nevoilor acestui neam și să își coalizeze forțele spre a stăvili vicleana lucrare a inamicului. Singura mișcare și orientare politică din acea vreme, axată pe direcția reînvierii spirituale a neamului românesc, formării unei societăți incoruptibile, capabilă de jertfă și sacrificiu – nu era alta decât Mișcarea Legionară. Radu Gyr ia contact cu tinerii Gărzii de Fier și este profund marcat de covârșitoarea personalitate a Căpitanului Mișcării – Corneliu Zelea Codreanu.

La această Mișcare au aderat sau simpatizat și colaborat, aproape toată elita necompromisă a vremii: Mircea Vulcănescu, Nichifor Crainic, Mircea Eliade, Vasile Voiculescu, Petre Țuțea, Nae Ionescu, Ion Barbu, Vasile Băncilă, Lucian Blaga, Radu Budișteanu, Ernest Bernea, Valeriu Cârdu, Horia Vintilă, George Manu, Mihail Manoilescu, Simion Mehedinți, P. P. Panaitescu, Mihail Polihroniade și mulți alții.

Mișcarea acestor tineri cu fruntea sus nu a fost nici pe departe politică, nici pe departe criminală. **Necompromiterea și curăția acestei mișcări avea însă să atragă zavistia și ura celorlalți „frați români" sau mai puțin români**, care împărtășeau linia corectitudinii politice a compromisurilor și care se temeau de imensa popularitate a Gărzii de Fier. Aceștia, având puterea în mână, au făcut tot posibilul să compromită imaginea acestor personaje martirice ce se conturau, implicând în Mișcare spioni infiltrați care au înscenat fel și fel de manevre, unele sângeroase, puse pe seama întregii mișcări. Referitor la acest aspect redăm doar un fragment sugestiv, referitor la asasinarea lui Iorga, relatat de poetul Radu Gyr: „Nu găsesc, nici azi, vreo justificare a sălbaticului act de violență, unele rancune politice autohtone neîndreptățind, în niciun caz, o asemenea cruzime. **Am nestrămutata convingere că cutremurătoarea ucidere a inegalabilului erudit a fost opera minții *Gestapo* – ului german, îmbrăcată în mănușa verde**".

Radu Gyr, asemenea altor camarazi ai săi, nu face altceva decât să scrie și să activeze la formarea și educarea culturală a poporului român, îndemnându-l să cultive idealurile creștine și patriotice, nu în duh șovin, ci în duhul evlaviei și respectului față de înaintașii acestui neam. Colaborează la revista *Universul literar* și apoi la alte reviste literare de formație naționalistă (*Gândirea, Gând Românesc, Sfarmă-Piatră, Decembrie, Vremea, Revista Mea, Revista Dobrogeană*, precum și la ziarele: *Cuvântul, Buna Vestire, Cuvântul Studențesc*; tot de la Radu Gyr ne-au rămas traduceri din Goethe, Verlaine, Baudelaire, recenzii și eseuri literare precum și studii critice. A fost premiat de Editura Soccec, de Societatea scriitorilor Români în două rânduri și de Academia Română pentru următoarele volume de poezii: *Plânge Strâmbă-Lemne*, 1927; *Cerbul de lumină*, 1928; *Stele pentru leagăn*, 1936; *Cununi uscate*, 1938, *Corabia cu tufănici* (1939) și multe volume de poezii pentru copii.

Pentru tăria crezului său înalt, pe care îl îmbrățișa cu fapta și cu cuvântul, Radu Gyr devine membru de seamă al Mișcării Legionare, comandant legionar și șef al regiunii Oltenia. Iată cum se autocaracterizează poetul în această perioadă: „Sociabil, prietenos, exuberant, capabil de o generoasă afecțiune, sincer și corect, just în polemicile literare, din anii tinereții, m-am arătat necruțător în polemica politică din ziarele anilor 1937-1940, caricaturizându-mi adversarul, dar luptând în scris, cu lealitate, nelovind pe la spate și neatacând un om care ar fi avut mâinile legate sau un căluș în gură, împiedicat de a-mi răspunde prin presă. Disprețuind infamia și ipocrizia, egoismul și avariția, pedant cu mine însumi, am renunțat, după ce am trecut de 50 de ani, la unele tendințe spre sarcasm și ironie mușcătoare, socotindu-le ofensatoare pentru alții și negative pentru mine. **Iubirii mele pentru familie i s-a alăturat, încă de la vârsta de 10 ani, nestrămutata dragoste de țară, un patriotism fierbinte,** declanșat de agitata perioadă a neutralității românești din primul război mondial".

ÎNCEPUTUL PĂTIMIRILOR

În câteva luni, Mișcarea Legionară reușea să trezească o nouă conștiință în lumea muncitorească iar adeziunile la Mișcare erau masive, enorme. Dumnezeu a avut însă un alt plan cu acești tineri cu suflete pure, de crin. Ca de altfel și miezul învățăturii lui Codreanu, Crucea și suferința aveau să fie înălțarea martirică a acestor eroi, pentru că asemenea Mântuitorului Hristos care prin Cruce a izbăvit neamul omenesc din tirania morții și a păcatului, așa și omul, și neamul se înalță biruitori prin jertfă și sacrificiu. Radu Gyr, chemat să slujească unui ideal mai nobil și mai înalt decât cel al înălțării prin poezie, cade în 1939 pradă regimului criminal al lui Carol al II-lea și de aici încep calvarul și suferințele inimaginabile ale poetului. Ion Mânzatu, compozitorul și prietenul poetului, avea să consemneze cu durere: „Cu cântecul pe buze a căzut răpusă în 1939, în lagărele de la Vaslui și Miercurea Ciucului, floarea Mișcării Legionare, asasinată de bestialitatea lui Carol al II-lea, fost rege și călău".

Astfel toată intelectualitatea de dreapta, în noaptea de 16-17 aprilie, este încarcerată în lagărele: de la Tismana, pentru legionarii din București, în lagărul de la Miercurea Ciuc, pentru legionarii din Ardeal, Muntenia și Moldova de jos și alt lagăr la mănăstirea Dragomirna, lângă Suceava, pentru legionarii moldoveni, bucovineni și basarabeni. Această împărțire a fost însă provizorie, deoarece, prin hotărârea lui Armand Călinescu în 14 mai 1938, aceste lagăre se vor contopi într-unul singur, în cel de la Miercurea Ciucului. Această concentrare era făcută cu scopul de a selecționa legionarii în mai multe loturi, care trebuiau să se prezinte în fața Tribunalului Militar pentru condamnări.

Radu Gyr se află împreună cu Ioan Mânzatu, Eliade și alți camarazi la Tismana, între zidurile reci și sumbre ale mănăstirii, fără asistență medicală, în afara oricărei corespondențe cu familia și cu un sever regim alimentar. **În lagărul de la Miercurea Ciuc însă închisoarea s-a transformat în adevărată Academie** de prelegeri susținute de marii profesori, printre care excela Nae Ionescu. Cu piepturile călite și cu frunțile către cer, deținuții nu au încetat să creeze și să compună cântece și versuri. Aici Radu Gyr compune acea bijuterie de poezie, *Cântec de leagăn*, cu care, spune Nicolae Nicolau „ne-am legănat copiii rămași acasă, noi, zecile de mii de deținuți politici, de atunci și de mai târziu".

„Dormi, copilul mamii, nani, nani,
a plecat și ultimul lăstun.
Ruginiră plopii și tufanii
și din temnița ce-i surpă anii
nu s-a mai întors tăticul bun.(...)
Nani, nani, mâini de crin plăpânde,
la fereastră păsări plâng, și ploi.
Lupii beznelor rânjesc la pânde,
țara-i toată temnițe flămânde
și tăticu-i dus de lângă noi".

ÎN PLINĂ ASCENSIUNE POLITICĂ ȘI LITERARĂ

După asasinarea lui Corneliu Zelea Codreanu, Horia Sima preia șefia Mișcării Legionare. Când în septembrie 1940, Horia Sima a declanșat Revoluția Legionară și a dus-o la biruință, relatează Constantin Bucescu – tineretul Gărzii de Fier a reapărut, după o crâncenă prigoană, ca ridicat din morminte, a umplut strada verde nu numai cu vigoare, ci și cu cântece legionare, entuziasmând și antrenând mulțimile pornite să răstoarne ultimul zid de păgână cetate a netrebniciei. Astfel toți deținuții arestați sub Carol al II-lea sunt eliberați și puși în funcțiile cele mai înalte de conducere. Păsind demn și biruitor din această primă arestare, Radu Gyr avea să își exprime biruința astfel: „Biserici noi cu creștetul ca luna/Din mâna mea răsar ca niște crini,/Cu târnăcopul meu despic furtuna/Si cu mistria mea zidesc Destin. Zâmbind primesc si temniță și roată,/Mucenicia o aștept și-o cer,/ În temnițe Iisus mi Se arată/Și-mi oblojește rănile cu cer".

Devine Director al Teatrelor în cadrul Ministerului de resort în toamna lui 1940, inițiază demersurile și aprobă înființarea unui teatru evreiesc, *Barașeum*, singurul existent în lume la ora aceea, cu doua săli – de revistă și de dramă – teatru care ființează și astăzi, și al cărui fondator este, dincolo de toate contestările și diversiunile mai vechi și mai noi.

DIN NOU ARESTAT, SUB REGIMUL ANTONESCU

La 21 ianuarie 1941, datorită neînțelegerilor dintre Antonescu și Horia Sima, are loc așa-zisa „rebeliune" legionară. Gyr a fost condamnat la 12 ani detenție riguroasă, pentru luptă intensă împotriva clasei muncitoare și mișcării revoluționare, pentru incitarea mulțimii la ocuparea Palatului Telefoanelor, provocând un conflict armat, în urma căruia au căzut morți și răniți. În arhivele Securității aflăm cum se apără Radu Gyr: „..Tribunalul poate aprecia că pretinsa mea acțiune nu a fost niciun moment îndreptată contra clasei muncitoare, ci a regimului Antonescu. Spun aceasta numai în principiu, căci, de altfel, am susținut totdeauna că nu am pășit la asemenea acte, **toată această întâmplare fiind rezultatul unor puternice resentimente pe care acel regim le avea contra mea**, dovadă că chiar după intervenirea decretului care îngăduia reabilitarea prin participa-

rea la război, eu totuși am continuat să rămân în închisoare. În plus am făcut dovada în fața Tribunalului Poporului – și aceste dovezi le aveți în dosar – că numai în patru luni cât am fost director al Teatrelor, am realizat cât nu au făcut alții în ani de zile. Astfel: am triplat salariile muncitorilor; am înființat cantină la teatru; am înființat Teatrul Evreiesc...". Și apărarea continuă cu declarațiile actorilor evrei care confirmă cele spuse de poet.

ÎN LINIA ÎNTÂI PE FRONTUL DE RĂSĂRIT

Poetul este încarcerat la Aiud, însă pentru scurtă perioadă. Gheorghe Andreica comentează astfel perioada arestării antonesciene: Regimul generalului Antonescu l-a vârât în pușcărie pe marele poet Radu Demetrescu Gyr. De ce? Pentru a-și satisface ambițiile cazone de „mare salvator" al patriei. Regimul generalului a inventat cea mai josnică umilință pentru tineretul ce făcea parte din Mișcarea Legionară: „Reabilitarea" post-mortem pe frontul de răsărit în linia întâi, de unde se știe că puțini scapă vii sau întregi! Ba a mai inventat o mișelie în plus față de câte au fost cunoscute până la data aceea: Legionarii de frunte, expres nominalizați, trebuia să fie împușcați pe la spate de către chiar frații lor în timpul luptelor. Trimis pe frontul de răsărit, Radu Demetrescu Gyr a fost rănit și invalidat încă la începutul luptelor de la Vîgoda-Vinogradov. A fost însoțit spre casă de un soldat. Ostașului i s-au dat instrucțiuni să prindă ocazia „că vrea să fugă" și să-l împuște pe la spate. Tânărul soldat – om cu frica lui Dumnezeu – proaspăt scăpat din marele măcel, nu s-a pretat la o asemenea manevră diavolească. Și astfel Dumnezeu îl scoate nevătămat și din această detenție și din acest război. Aici, pe front, ca și în temniță, Radu Gyr compune. Compune o poezie atât de frumoasă și lirică, plină de delicatețe, încât cu greu îți vine să crezi că ea a fost creată pe front, într-o bătălie crunt de sângeroasă. „Departe, în vis, e o casă/ din geamuri clipind somnoroasă.../ Și două mânuțe mirate/ cucernic pe piept închinate/ în mica lor rugă sfioasă./ Să vină tătucu acasă"... Din poeziile de război reiese limpede puternicul simț creștin al dragostei și compasiunii, lipsit de orice umbră de rasism sau intoleranță religioasă. Rodul literar al acestei experiențe de viață va fi un volum de versuri, *Poeme de război*, volum publicat în 1942 și *Baladele* (1944), cel mai profund și important volum de poezii al poetului.

UITE JIVINA!

Actul de la 23 august 1944 îl surprinde în convalescență, dar asta nu împiedică autoritățile să-l aresteze și să-l trimită în judecată în cel de-al doilea mare proces al criminalilor de război – ziariștii și scriitorii (primul proces fiind al generalilor Macici, Trestioreanu etc.) E condamnat din nou la 12 ani muncă silnică. Își execută pedeapsa, rănit fiind de pe urma războiului, în spitalul închisorii Brașov (o perioadă nu prea lungă, dar cea mai grea) și la Aiud. Aici, până în anul 1948, a avut posibilitatea să scrie și să-și trimită acasă poeziile, chiar dacă pe fiecare pagină, conducerea închisorii imprima ștampila „cenzurat". Despre episodul Brașov, Radu Gyr avea să îi povestească ginerelui său o întâmplare cutremurătoare, cel mai mare moment de deznădejde din viața de detenție a poetului: „Eram într-o iarnă când am fost transportat în miezul nopții de la Aiud, în haine subțiri, într-o dubă, pe un ger teribil, la Brașov. Era o consfătuire a Securității, a ofițerilor superiori, iar eu am ajuns la destinație în jurul orei două noaptea, fiind introdus direct în încăperea unde benchetuiau *șefii* așezați în cerc. M-au așezat pe un scaun în mijloc. Și toți au început să mă scuipe, să mă înjure și să spună: «uite jivina legionară, criminalul țării!». **Atunci n-am mai putut suporta și m-am rugat Maicii Domnului să mă ia. Am leșinat.** Știu că dimineața m-am trezit lângă un gardian cu chip de român tânăr, un fecior, care mi-a spus: «Domnule profesor, v-am adus să mâncați un borș cald»".

BIRUIEȘTE DEZNĂDEJDEA, MOARTEA ȘI TEMNIȚA

Este internat între 1942-1943 în lagărul de la Târgu-Jiu; în 1944 condamnat prin decizia Tribunalului Poporului nr.2/1945 cu tot lotul ziariștilor, pentru activitate publicistică, la 12 ani detenție riguroasă. Cea mai mare parte din detenție o petrece la Aiud. Îndată după alungarea regelui Mihai, în 1948, comuniștii, făcând din temniță loc de exterminare, golesc celulele de orice urmă de creion și hârtie, ridicând între deținut și familia sa un zid impenetrabil. În aceste condiții, **poetul e silit să-și „scrie" poeziile doar în memorie**, fără a le mai putea transcrie pe hârtie, ci doar împărtășindu-le oral, încredințându-le altor memorii, ale celor cu care împărțea celula.

Memoria și puterea creatoare a poetului în acele condiții de bestialitate este aproape de neînțeles. **Doar harul primit de la Iisus care „venea în celulă" poate explica fenomenul.** Metodele de scriere țin de domeniul incredibilului. Deținuții foloseau bucăți de săpun sau de sticlă pe care se sufla praful destinat deratizării și pe care se scrijelea cu o așchie. O altă metodă de „a scrie" o constituia înnodarea ației, poezii întregi „fiind înșirate" pe ațe smulse din zeghe sau din paturi. Profesorul Atanasie Berzescu povestește cum memora poetul poeziile. „După primele întâlniri gâtuite de emoție în care abia reușeam să articulez cuvintele, am prins îndrăzneala și l-am întrebat cum scrie poeziile și cum face să le țină minte pe toate. „Păi, uite cum!", mi-a răspuns el râzând de curiozitatea mea. „Stau în pat pe spate și mă uit în plafon. Fiind alb, mi-l închipui hârtia mea. Acolo, în fața ochilor, scriu versurile, așa cum vin ele din inspirație. Și așa, strofă cu strofă, până termin poezia. Când ies afară, la plimbare, îl iau pe unul dintre voi și-i spun poezia făcută în cameră. Cel care m-ajută mai mult este Relu Stratan. El este biblioteca mea. El știe toate poeziile mele de aici. Mai sunt și alții care le învață, cum este Gili Ioanid. Dacă se întâmplă să moară unul, să rămână altul care să le scoată afară".

A suferit chinuri inimaginabile în închisoarea Aiud, cu un regim de celulă foarte aspru. Bolnav grav, cu un prolaps rectal gangrenat, cu hepatită, infiltrat pulmonar TBC, hemofilic, i s-a refuzat orice ajutor medical, deoarece pe fișa sa de detenție scria perfect sănătos. A slăbit îngrozitor iar pielea-i atârna pe oase solzoasă și tare asemenea unei piei de șarpe. Cu toții credeau că nu va supraviețui. El a crezut însă și a biruit moartea și temnița.

CEL CARE L-A ADUS PE IISUS ÎN CELULĂ.

În toamna anului 1946, în spitalul penitenciarului Văcărești, Radu Gyr compune celebra poezie *As'noapte Iisus*, poezie ce avea să ridice moral și spiritual sute de mii de deținuți. Atanasie Berzescu povestește despre miracolul pe care îl făcea această poezie: „În Aiud, Radu Gyr L-a adus pe Iisus în celulă. L-a coborât de pe cruce și L-a adus alături de noi pe rogojina cu libărci, spre îndumnezeirea omului. Îi știam cu toții poeziile pe dinafară și așteptam cu nerăbdare următoarea creație care să ne bucure, să ne îmbărbăteze. E greu de înțeles pentru omul modern de azi ce a însemnat atunci temnița comunistă și ce rol a avut poezia lui Gyr în acel context. **Fără ea mulți s-ar fi prăbușit. Iată ce rol major poate avea poezia în inima omului**".

Deținuții au murit cu sutele, cu miile, dar n-au renunțat la visele lor, știind prea bine, cum spune Radu Gyr, că „adevăratele înfrângeri sunt renunțările la vis". Deținuții din pușcăriile comuniste, care și-au susținut până la capăt crezul lor ortodox, au dăruit pământului țării sânge sfințit și oseminte de martiri.

La sfârșitul anului 1955, cu puțin înainte de expirarea celor 12 ani de condamnare, e eliberat. Până în 1954 Radu Gyr compune în temniță 200 de poezii pe care le trimite afară prin prietenul său de detenție, Dumitru Cristea, care, la ieșirea din temniță, le așterne pe hârtie în trei caiete, în octombrie 1954.

În 1955 cruntul Gheorghiu Dej, înduplecat de președintele Indiei, la care a mijlocit prietenul de afară a lui Gyr, Mircea Eliade, îl eliberează. Această perioadă de libertate a durat aproximativ până prin luna februarie 1958, când a fost din nou arestat.

ÎNSCENARE MÂRȘAVĂ A PROCESULUI DIN 1958

De data aceasta oculta comunistă l-a introdus pe Radu Gyr într-o înscenare judiciară mârșavă și i-a aplicat un regim de exterminare lentă plină de sadism. Mai întâi securiștii au operat toate mutațiile, au înfăptuit toate manipulările – multe inimaginabile – abia apoi au trecut la arestări. Așa relatează Gheorghe Andreica evenimentele de atunci:

„Puiu Atanasiu a aflat – într-o bună zi – că poetul Radu Gyr trăia în crunte lipsuri materiale. A mai aflat că, făcându-i-se rău într-o stație de tramvai, a căzut leșinat pe peron. Acest lucru nu l-a lăsat indiferent. Cu orice preț trebuia să-i sară în ajutor. Îl cunoștea bine pe doctorul Aurel Marin. Îi cunoștea temperamentul și școala la care își făcuse educația. Chiar dacă doctorul a părăsit Legiunea, soarta unui om de talia poetului Radu Gyr nu putea să-l lase nepăsător și surd la geamătul de disperare. Acest act de jertfă avea să provoace începerea unui nou mandat de reținere, percheziții, sechestru și arestări, într-un celebru dosar, în care erau implicați: Radu Demetrescu Gyr, Puiu Atanasiu, Ibrăileanu, Lecuta, Rică Zamfiroiu, Aurel Marin. Dar ca să

le poată da pedeapsa maximă a condamnării la moarte, trebuia să însceneze existența unor arme. Ori securiștii n-au reușit să dovedească nici măcar existența unor pistoale cu dopuri sau cu apă. Au rezolvat și această „spinoasă" problemă: l-au bătut pe bietul inginer Lucuta până ce acesta a recunoscut că are un depozit de armament la marginea satului unde s-a născut.

Procesul s-a judecat și toți acuzații au fost condamnați la moarte, mai puțin Aurel Marin care primește 25 de ani de muncă silnică".

RECURSUL

La recurs toate condamnările la moarte au fost comutate în muncă silnică pe viață. Rezultatul recursului n-a fost comunicat condamnaților, decât peste un an de zile. Aceștia au fost ținuți – în continuare – în camerele osândiților la moarte care aveau un regim special: condamnații erau legați cu lanțuri grele la picioare; s-a aplicat un crunt regim de batjocură și teroare din partea gardienilor. Gardienii care-i păzeau au fost special selecționați din rândurile celor mai proști și fără suflet. Securitatea – care-i dirija pe gardieni – urmărea din umbră efectul distructiv și de uzură a forțelor psihice ale deținuților. Situația aceasta de spaimă, că la fiecare răsucire a cheii în broască ar fi momentul decisiv al execuției, a durat un an de zile... În continuare, Radu Demetrescu Gyr a fost ținut într-un crunt regim ce alterna între viață si moarte. Când administrația constata că este aproape de moarte, poetul era dus la spitalul închisorii Aiud pentru revigorare. După ce se mai întrema puțin era din nou supus regimului de exterminare. Iată cum „experiența Pitești" o aplicau acum mișeii într-o nouă variantă, de lungă durată, la închisoarea Aiud. Așa a durat teroarea împotriva poetului cu tot felul de „șocuri" tip „Macarenco" până în anul 1962, când i-a pregătit ultima lovitură: „Dacă nu cedează și nu se leapădă de trecutul său legionar, îi vor aresta soția și fiica". Marele poet păstra pentru soția și fiica sa, Monica (Luminița) un adevărat cult plin de duioșie și dragoste familială. Ultima lovitură bine calculată și îndelung dospită în mințile satanice ale mișeilor – a avut un efect maxim: Poetul a cedat!

„POȚI SĂ-I SALVEZI ORI POȚI SĂ-I UCIZI".

Iată cum explică Ioan Ianolide cedarea Poetului: „Lui Radu Gyr i s-a spus: «Dacă nu cedați, dacă nu vă supuneți, dacă nu capitulați fără condiții, vă exterminăm pe toți. Ai o mare înrâurire asupra tuturor. **Poți să-i salvezi ori poți să-i ucizi.** Noi nu ne jucăm cu puterea cum ați făcut voi. Ori, ori. Alege între viață și moarte. Nu acceptăm amânări, acum te decizi. Trebuie să renegi public tot ce ai crezut, tot ce ai scris viața întreagă, ca să moară mitul credinței voastre. **Tu poate ești gata să mori, dar gândește-te la miile de oameni care vor pieri din cauza nebuniei tale.** Te asigurăm că ne vom ține de cuvânt: dacă te lepezi de credința ta, vă vom da libertate tuturor deținuților, dar dacă nu, vă ies gărgăunii și nu sunteți în stare să coborâți și voi pe pământ și să vedeți realitatea, atunci vă vom trimite urgent în cer. Nu avem nevoie de bandiți. Nu ești atât de inconștient încât să bagi în mormânt zeci de mii de oameni. Vă vom oferi locuri în câmpul muncii. O să fiți și voi productivi. Bă, lumea este în mâna noastră și nu o scăpăm. Nu te uita că voi sunteți mai mult morți, căci avem toate mijloacele științifice să vă punem pe roate. Noi nu te mințim, nici tu să nu ne minți. De altfel, nici nu mai puteți face nimic. Poporul e gata să vă sfâșie. Nu mai aveți viitor, **dar depinde de tine dacă veți mai trăi sau veți fi exterminați».**

Radu Gyr zăcea pe o targă, bolnav, epuizat, distrus, dar sufletul și mintea îi erau nevătămate.

«I-am privit cu dispreț și milă, mi-a mărturisit el mai târziu, dar și conștient că nu glumeau. Purtam în suflet povara frumuseților și sacrificiilor unei vieți, ale unei generații, ale celor mai buni dintre noi, și în ultimă instanță vedeam cauza lumii întregi pusă în cumpănă de acești exponenți ai neantului. Viața abia licărea în mine. **Ar fi fost o ușurare să mor!** Era o dramă dilema în care mă găseam. Știam bine ce suflete curate și sfinte zac între ziduri, pândite de moarte. Nu aveam dreptul să îi las să moară. Dar puteam să ucid sufletul acestor oameni și al lumii întregi? Simțeam că se revoltă toate elanurile sfinte pe care le-am trăit și le-am cântat. Am greșit uneori, dar întotdeauna am năzuit spre ideal și nu ne-am prețuit nici familiile, nici sănătatea, nici viața. Dar vremurile ne-au fost potrivnice! Visul

nostru este mai sus, dar mai departe. Acum, aici, ei sunt stăpâni. Am văzut atunci alte hecatombe de morți, iar pe ei râzând în hohote. Ce să fac? Ce să aleg? Torturat sufletește, am acceptat să dau o declarație publică, prin care să-mi reneg trecutul și opera. A trebuit să scriu în termenii dictați de securiști. **Îmi rupeam din suflet. Și am simțit că totuși sunt slab, că am atins limitele rezistenței, că sunt umilit și batjocorit, dar că nu puteam face altfel.** Cred că am contribuit la salvarea multor vieți... viață fără pată?!... Sufletul a fost totuși salvat. Deși torturați, noi credem mai mult! E nevoie de lacrimi de pocăință. Am învățat pe viu ce înseamnă să fii cu adevărat creștin. Chinul meu nu a încetat. Îmi iubesc opera, așa cum am trăit-o și am scris-o. Compromisul nu a alungat dragostea de curăție și de adevăr. Am fost urâți și prigoniți cu o ură străină neamului românesc. **Lumea întreagă decade, dar în lumea întreagă se simte un vânt nou de înviere. Cred mai puternic ca oricând.** Am ținut să-ți mărturisesc aceste lucruri, poate că se ascunde o taină în întâlnirea noastră atât de neașteptată!".

VOI N'AȚI FOST CU NOI ÎN CELULE

Voi n'ați fost cu noi în celule
să știți ce e viața de bezne,
sub ghiare de fiară, cu guri nesătule,
voi nu știți ce-i omul când prinde să urle,
strivit de cătușe la glezne.

Voi n'ați plâns în palme, fierbinte,
străpunși de cuțitul trădării.
Sub cer fără stele, în drum spre morminte,
voi n'ați dus povara durerilor sfinte
spre slava și binele țării.
În cântec cu noi laolaltă
trecând printre umbre pereții,
voi n'ați cunoscut frumusețea înaltă

cum dorul irumpe, cum inima saltă
gonind după harfele vieții.

Ce-i munca de brațe plăpânde,
ce-i jugul, ce-i rânjet de monstru,
cum scârțâie osul când frigul pătrunde,
ce-i foamea, ce-i setea, voi n'aveți de unde
să spuneți aproapelui vostru.

Voi nu știți în crunta 'nchisoare
cum minte speranța și visul,
când ușile grele se'nchid în zăvoare,
și'n teama de groaznica lui încleștare
pe sine se vinde învinsul.

Ați stat la ospețe'ncărcate
gonind după fast și orgoliu,
nici milă de noi și nici dor, nici dreptate,
nici candelă-aprinsă și nici libertate,
doar ghimpii imensului doliu.

Așa sunteți toți cei ce credeți
că pumnul e singura faimă.
Fățarnici la cuget, pe-alături ne treceți,
când noi cu obraji ca pământul și vineți,
gustăm din osândă și spaimă.

Când porțile sparge-se-or toate
și morții vor prinde să urle,
când lanțuri și ziduri cădea-vor sfărmate,
voi nu știți ce'nseamnă'nvierea din moarte,
căci n'ați fost cu noi în celule.

FERICITUL SFÂRȘIT AL LUI RADU GYR

Geniu al literaturii românești, mărturisitor și rugător de valoare al Bisericii Ortodoxe Românești, Radu Gyr nu găsește sprijin și recunoștință nici de la Biserica Mamă, dar nici din partea literaților vremii, care, ca și cei de astăzi, nu știau cum să ascundă mai bine valoarea de netăgăduit a operei sale. Opera sa de geniu, plămădită în lacrimi și suferințe greu de imaginat cu mintea omenească, avea să zacă în rafturi și în beciuri multă vreme. Tristețea poetului care atârna de inima sa, i se citea, spun prietenii, pe față, care nu cu mult timp în urmă, nu putea schița decât seninătate și zâmbet. Și nu pentru că marele Radu Gyr, cel care a înfruntat atâtea prigoniri și poate atâtea morți, avea nevoie de vreo abilitare sau recunoștință din partea cuiva, ci pentru că simțea inutilitatea muncii sale de o viață – și ce viață! – durerea că rodul operei sale nu putea fi fructificat, nu putea ajunge la niciun cititor, operă de care această lume nepăsătoare nu era vrednică. Tristețile și durerile poetului, pe care le încuia în inima sa, sunt bine surprinse de prietenul și camaradul său, Mitropolitul Bartolomeu Anania. **Iată ce găsim într-o declarație de proces, un proces de reabilitare a poetului, deschis de rude în anul 2009, reabilitare care nu a fost câștigată nici de această dată.**

„Gyr era cu soția și mă chemase cu un scop foarte concret: profitând de prietenia mea cu Arghezi, îmi cerea să mă duc la acesta cu o întreită rugăminte: să intervină la Primărie pentru o locuință, să vorbească cu președintele Uniunii Scriitorilor din România, Mihai Beniuc, pentru o pensie de la Uniune și să aranjeze cu un editor republicarea unei plachete cu versuri pentru copii.

Prea mult n-a putut face Arghezi pentru Gyr. Acesta s-a pomenit într-adevăr, într-o bună zi, în camera lui de la Geriatrie, cu un personaj de la Sfatul Popular, care i-a luat niște date în legătură cu o eventuală locuință, dar lucrurile s-au încurcat pe undeva prin labirintul birocrației socialiste. Bietul Gyr a trebuit să părăsească sanatoriul și să se mute în camera în care mai locuiau – după cum am amintit mai sus – soția și fiica lui, împreună cu o cumnată. Nici cu pensia nu s-a făcut mare lucru. Un manuscris de versuri s-a înfundat prin sertarele Editurii Tineretului. Poetul – după câteva luni de spitalizare, pentru niște operații – se simțea oarecum întremat fizicește, dar continua să trăiască greu.

Ceva mai mult a făcut Patriarhul pentru el, așa cum se putea, la modul conspirativ. Nu o dată, mai ales înainte de marile Sărbători, am ieșit din cămara patriarhului cu impresionante cantități de carne, ouă, brânzeturi și vin, pe care i le trimiteam poetului prin mijlocirea fiicei sale, discret, seara, la colțul străzii, întrebându-se din ochi dacă șoferul ar putea fi un agent sau informator al Securității; cu toate precauțiile, până la urmă rămâneam tot în mila Domnului. (...)

Vorbindu-i odată Patriarhului de promiscuitatea în care era obligat să trăiască poetul Radu Gyr (pe un spațiu mai restrâns decât al unei celule de pușcărie), acesta și-a adus aminte că la o casă parohială din București se eliberaseră două camere, cu bucătărie și baie, prin mutarea unor locuitori și m-a autorizat să întocmesc formalitățile necesare, prin Arhiepiscopie, pentru ca acea locuință să-i fie repartizată poetului și familiei sale. M-am dus la preotul respectiv cu ordinul scris al Arhiepiscopiei, dar m-am izbit de o rezistență înverșunată, dar și de furibunde amenințări cu Securitatea când s-a aflat identitatea „solicitantului". Patriarhul a trebuit să dea înapoi; a rămas să așteptăm până la o nouă posibilitate în cadrul proprietăților bisericești, o posibilitate care n-a mai venit.

Gyr se ferea să-și mărturisească mâhnirea de a nu se vedea publicat, dar aceasta i se putea citi pe față și printre cuvinte ori de câte ori punea mâna pe o carte nouă. Vorbea uneori cu umor negru despre soarta poeziilor lui.

La un moment dat, în anul 1957, în presa românească au apărut niște vehemente proteste împotriva capitolului despre literatura română semnat de Virgil Ierunca în acea *Histoire des Littératures* apărută atunci în colecția *Pléiade*. Autorului i se reproșa că trecuse sub tăcere sau minimalizase scriitori valoroși ca Zaharia Stancu, Mihai Beniuc și alții din catalogul „realismului socialist", în timp ce accentuase importanța unor scriitori minori și „reacționari" ca Nichifor Crainic, N. Davidescu, Herescu, Gregorian și alții. Gyr nu-și văzuse numele în lista celor stigmatizați de presa oficială și se întreba dacă figurează sau nu în capitolul lui Ierunca. Poetul îmi mărturisea

că ar vrea să tragă o concluzie politică: dacă numele lui este în *Istoria* lui Ierunca, dar a fost omis în referințele presei bucureștene, înseamnă că oficialii vor să-l menajeze, iar aceasta ar putea fi o indicație că nu au de gând să-l aresteze din nou (rearestarea e coșmarul oricărui ins pus în libertate după un mare număr de ani). M-a întrebat dacă aș putea face rost de un exemplar al acestei *Istorii*, prin relațiile pe care le am cu bibliotecarii Academiei. N-a fost nevoie să apelez la aceștia; am găsit cele două volume pe biroul criticului Radu Popescu și i-am cerut să mi le împrumute pe două-trei zile. Radu Gyr nu exista în capitolul lui Ierunca! Când am văzut prin fereastră că poetul se îndreaptă spre ușa mea, am ascuns repede cartea și l-am mințit, spunându-i că n-o aflasem. Știam – eram sigur – că inexistența lui într-o istorie literară care apăruse în „lumea liberă" îl va durea mult mai mult decât prezumția că ar putea fi din nou arestat. Erau cincisprezece ani de când nu-i mai apăruse nicio carte și de când numele lui era universal prohibit.(...)

Aveam să-l mai văd doar peste mulți ani, în 1972, la București, în apartamentul său de pe strada Nikos Belloianis, fostă Atena. Era liber, în mijlocul familiei, dar manuscrisele lui literare erau captive încă, grămădite pe o poliță, în cartoanele pe care nimeni nu îndrăznea să le deschidă".

ÎȘI AȘTERNE TOATĂ OPERA PE HÂRTIE.

Calvarul eliberării din 1963 avea să își pună amprenta pe sufletul sensibil al lui Gyr. A urmat o perioadă de tăcere adâncă și de amintiri. Nu discuta cu nimeni despre momentele grele din detenția sa, de teama ca nu cumva aceste discuții să se transforme în probe de noi dosare pentru prietenii săi. Frica de a nu răni pe cineva și de a nu duce pe nimeni în ispită l-au determinat pe Gyr să fie mult interiorizat, dedicat familiei de care anii detenției l-au ținut departe, însă, de departe, cea mai importantă preocupare rămâne așternerea pe hârtie a întregii sale opere poetice, compusă și memorată între zidurile celulelor din închisori. Timpul astfel rămas și-l împărțea între biroul de lucru și Biserica Amzei, unde obișnuia să participe la slujbele Bisericii. Lucra enorm și se ruga... Fiica poetului, Simona Popa și fiul acesteia, Radu Popa, ne-au încredințat următoarele mărturii și amintiri personale: „Perioada de detenție

era pentru tatăl meu un capitol închis. Nu-i plăcea să vorbească despre ea. Rareori, ne înfățișa câte o scenă de groază, aceasta la insistențele noastre, toată suferința prin care trecuse păstrând-o în inima sa. Credința puternică și mai ales cultul pe care îl avea pentru Maica Domnului, l-au ținut în viață, cea care îi promisese în închisoare că va fi eliberat spre a-și pune pe hârtie toată opera". Fiica poetului își amintește astfel această perioadă a lui Gyr: „Anii detenției l-au lipsit, ca pe mulți alții, de căldura căminului familial. Poate că această absență îndelungată, timp în care a trăit în altă lume, l-a făcut ca, în scurta perioadă care s-a scurs de la eliberarea sa, în 1963, și până la moarte (1975) să trăiască într-o desăvârșită dăruire familiei, pe care a iubit-o mai presus de orice. Părinte, soț și bunic deopotrivă de iubitor și de tandru, dorea să fie sprijinul lor, al acelora pe care îi lăsase singuri și neajutorați.

Lucra intens, așezându-se la masa de scris de la ora opt dimineața până seara târziu, cu mici intermitențe, vrând parcă să cuprindă într-un timp scurt tot ceea ce nu putuse realiza în cei douăzeci de ani de lipsă. Mare parte a operei sale, creată mental, în închisoare, cu toate finisările cele mai subtile, trebuia așternută pe hârtie, **în speranța că volumele sale vor vedea lumina tiparului.** Și și-a așternut-o. Redactându-și în același timp și memoriile literare[252], care îl pasionau, dar pe care, din păcate, nu a reușit să le termine, lucra la traducerea baladei populare germane, lucrare care a fost publicată sub alt nume (...) și care a constituit, de altfel, și ultima sa înfăptuire artistică. ...De când îl știu și mi-l amintesc, tatăl meu nu-și schimbase prea mult felul de a fi. Poate devenise doar mai meditativ, mai iertător, și, cum îi plăcea lui să spună, mai înțelept".

Nu-i plăcea să primească vizite. Foarte rar. Îl primea pe Nichifor Crainic, l-a primit pe Crevedia, tatăl lui Eugen Barbu, Bartolomeu Anania și uneori Părintele Stăniloae. Starea poetului de după detenție poate fi înțeleasă din poezia „Labuntur anni", scrisă la scurt timp după eliberare, o poezie care arată o supunere desăvârșită în fața Divinității, marea împăcare cu sine și cu Dumnezeu: „Așa trec în fuga lor, Radule, Radule, anii.../ ca ieri, culegeam tot văzduhul pe spade fierbinți/ și iată-ne acum potoliți întru răni și strâ-

252 Este vorba de *Jurnalul* lui Radu Gyr, apărut la Ed. Ex Ponto, sub denumirea *Calendarul meu.*

danii,/ uncheși înțelepți, pe obraji cu surâsuri cuminți. De mult am băgat și suspinul și lacrima-n ladă./ De mult nu mai frângem genunchii pe câte s-au dus,/ și când, la ferești, umbre vechi vin să ne vadă/ ne aflăm zâmbind în solemnul apus./ Azi nu ne mândrim cu victorii cândva adunate,/ ci doar cu durerea în care am fiert și-am șezut…"

Amenințat permanent, urmărit de Securitate, scos din circuitul valorilor publice din țară, Radu Gyr își termină de scris toată opera poetică, mulțumindu-i Maicii Domnului pentru acest timp binecuvântat. Chiar dacă a fost în continuare supus multor percheziții și urmăriri, nu a cedat și nu a făcut compromisurile pe care Securitatea i le cerea. Neobținând niciun acord de colaborare de la Gyr, Securitatea, umilită pentru curăția lui morală, începe să semneze în numele poetului articole apărute în revista socialistă *Glasul Patriei*, unde mai colaborau silit și Nichifor Crainic, Constantin Noica și Vladimir Streinu, colaborare menită să îi decredibilizeze moral.

ÎȘI PREVEDE SFÂRȘITUL.

Era săptămâna Mare a Postului anului 1975. Gyr își dedica timpul meditației interioare și rugăciunilor din cadrul Bisericii. Cu 6 zile înainte de trecerea la Domnul, pe 23 aprilie, de ziua Marelui Mucenic Gheorghe, după ce s-a întors dintr-o vizită de la unchiul mamei care se chema Gheorghe, el a cerut o hârtie și un toc și s-a așezat la masă. Și a scris direct, fără să stea pe gânduri, această poezie profetică. Ea se cheamă *Piramida*:

„Severă piramidă de granit,
am fețe mohorâte și rigide,
un monstru care tainele-și închide,
în cosmică tăcere-ncremenit.

Sub soarele pustiilor toride,
îmi arde vârfu-nfipt în infinit
și, ca un lung și glacial cuțit,
străpunge luna pietrele-mi aride.

Solemn și hâd și rece monument,
claustru templu dur de lespezi terne,
eu dorm adânc, acestei lumi absent…

Dar, dincolo de somnul ce se-așterne,
în greu-mi sarcofag incandescent
străfulgeră podoabele eterne".

Ginerele său, Demostene Popa, cu care poetul obișnuia să se mai ia în discuții, povestește momentul sfârșitului fericit al lui Radu Gyr: „Trecerea la cele veșnice a fost foarte ușoară pentru el, grea pentru noi. Pentru că a fost neașteptată. El a fost până în ultima zi perfect. S-a plimbat cu Radu (nepotelul său). Marți dimineața, pe la 4,30 sună telefonul. Era micuțul. „Mamă. Vino urgent, Bubu nu se scoală!". Era în comă. Ne-am dus, era în comă profundă. A venit tot un doctor de detenție, a venit salvarea și a constatat că e în comă. Dimineața i-a făcut o puncție în coloană, și a zis că e o invazie totală de sânge și este și congestie cerebrală". **La 70 de ani, în Marțea Patimilor, s-a stins Poetul Pătimirilor, Radu Gyr, spre a se întâlni cu Cel pe care L-a văzut în celulă** și i-a șters rănile, și cu toți ceilalți camarazi de suferință, care și-au dat viața pentru Dumnezeu și neamul românesc. Înmormântarea, povestește familia poetului, a fost oficiată de trei preoți, printre care și tatăl lui Demostene Popa. Patriarhul Iustinian a trimis corala Patriarhiei în semn de adânc respect și prețuire. Părintele Mitropolit Bartolomeu Anania a trimis o frumoasă coroană de flori. „Uniunea scriitorilor nu a venit, – mărturisește domnul Demostene, securiștii erau destui și prin stânga și prin dreapta. Era cam mică capela și afară nu știu dacă mai stăteau că ploua torențial. Când l-a prohodit Romulus Vulpescu, cu care am venit eu la cimitir, i-a citit ultimul poem *Piramidă* – sonet, pe care l-a scris de Sfântul Gheorghe pe 23 aprilie. Ploua torențial. Când l-am scos din biserică să îl ducem să îl înmormântăm a ieșit un soare fantastic. Și a durat până l-am îngropat. Și apoi iar a început o ploaie torențială fantastică vreo 20 de minute".

Din păcate nu s-a găsit un mormânt ortodox în sânul acestui neam, pe care

l-a slujit cu prețul vieții sale, și astfel a fost înmormântat în Belul catolic, unde familia avea rămas un loc de cimitir al unui cumnat catolic. Chiar dacă locul său de veci se află într-un cimitir catolic, Radu Gyr a fost și va fi pururi ortodox[253].

CUM AU FOST PĂSTRATE MANUSCRISELE LUI RADU GYR

Despre cum au fost păstrate manuscrisele poetului Radu Gyr, într-o perioadă de plină ascensiune comunistă, aflăm o poveste din care reiese clar minunea lui Dumnezeu: „Monica (fiica poetului), lucrând la Uniunea Compozitorilor avea și o colegă foarte drăguță, cu care era prietenă. Odată ne-am întâlnit și aveam manuscrisele cu mine. Și zic: «Eu am o sacoșă cu ceva». Nu i-am spus ce. «Ai putea să găzduiești sacoșa asta câtva timp? Da, adu-o». O femeie foarte drăguță pe care nu o interesa ce e în sacoșă. Puteau să fie și aur și bijuterii sau nu știu ce. Unde stătea această doamnă? **În blocul Securității**. Și într-o seară m-am dus, am dus această sacoșă, am băgat-o sub patul ei și a stat acolo 9 ani. Și nimeni nu a știut nimic. Acolo au stat toate manuscrisele. Iar *Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane*, manuscrisul, au căutat, au rupt pernele, au tăiat, a fost salvat într-o undiță care stătea în colțul camerei. Manuscrisul, foaia. **Inspirația tot de la Dumnezeu vine. Diavolul nu poate să îți dea asemenea inspirație**“...

Târziu, după ’90, opera poetului este tipărită aproape integral, prin osârdia cu precădere a fiicei acestuia, Simona Popa. Dacă aceste poezii au dat viață și ridicare din culmea disperării tuturor deținuților, torturați cu bestialitate de fiara comunistă, nădăjduim ca și acum poezia lui Radu Gyr să ridice ochii tineretului român de azi, aflat în vremuri anevoioase și în pragul unei noi dictaturi, spre înaltul cerului, unde să își înalțe cu verticalitate și credincioșie neamul din care s-au născut și sufletele lor.

253 În acest moment, osemintele poetului martir Radu Gyr se odihnesc în cimitirul mănăstirii Petru-Vodă, fiind reînhumat aici la dorința familiei și cu binecuvântarea Părintelui Justin Pârvu, a cărui ctitorie este închinată martirilor din temnițele comuniste.

IMN MORȚILOR

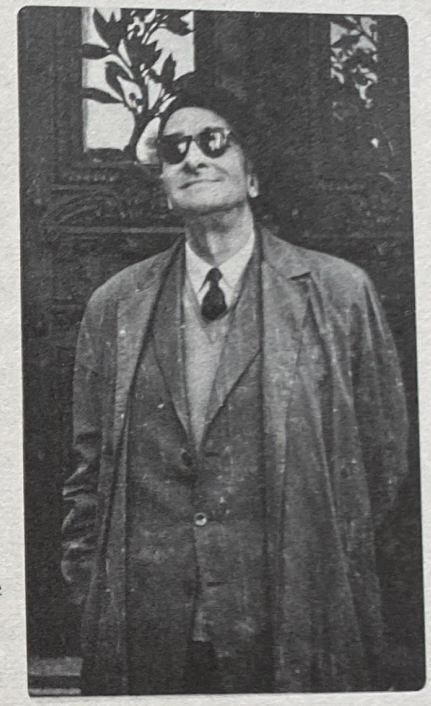

„Morminte dragi, lumină vie,
sporite-ntruna an de an,
noi v-auzim curgând sub glie
ca un șuvoi subpământean.
Ați luminat cu jertfe sfinte
pământul până-n temelii,
că țara arde de morminte
cum arde cerul de făclii.

Ascunse-n lut ca o comoară,
morminte vechi, morminte noi,
de vi se pierde urma-n țară,
v-o regăsim mereu în noi.
De vi s-au smuls și flori, și cruce,
și dacă locul nu vi-l știm,
tot gândul nostru-n veac v-aduce
îngenunchieri de heruvim.

Morți sfinți în temniți și
prigoane,
morți sfinți în lupte și furtuni,
noi ne-am făcut din voi icoane
și vă purtăm pe frunți cununi.
Nu plângem lacrimă de sânge,
ci ne mândrim cu-atâți eroi.
Nu, neamul nostru nu vă plânge,
ci se cuminecă prin voi“.

sfinții închisorilor

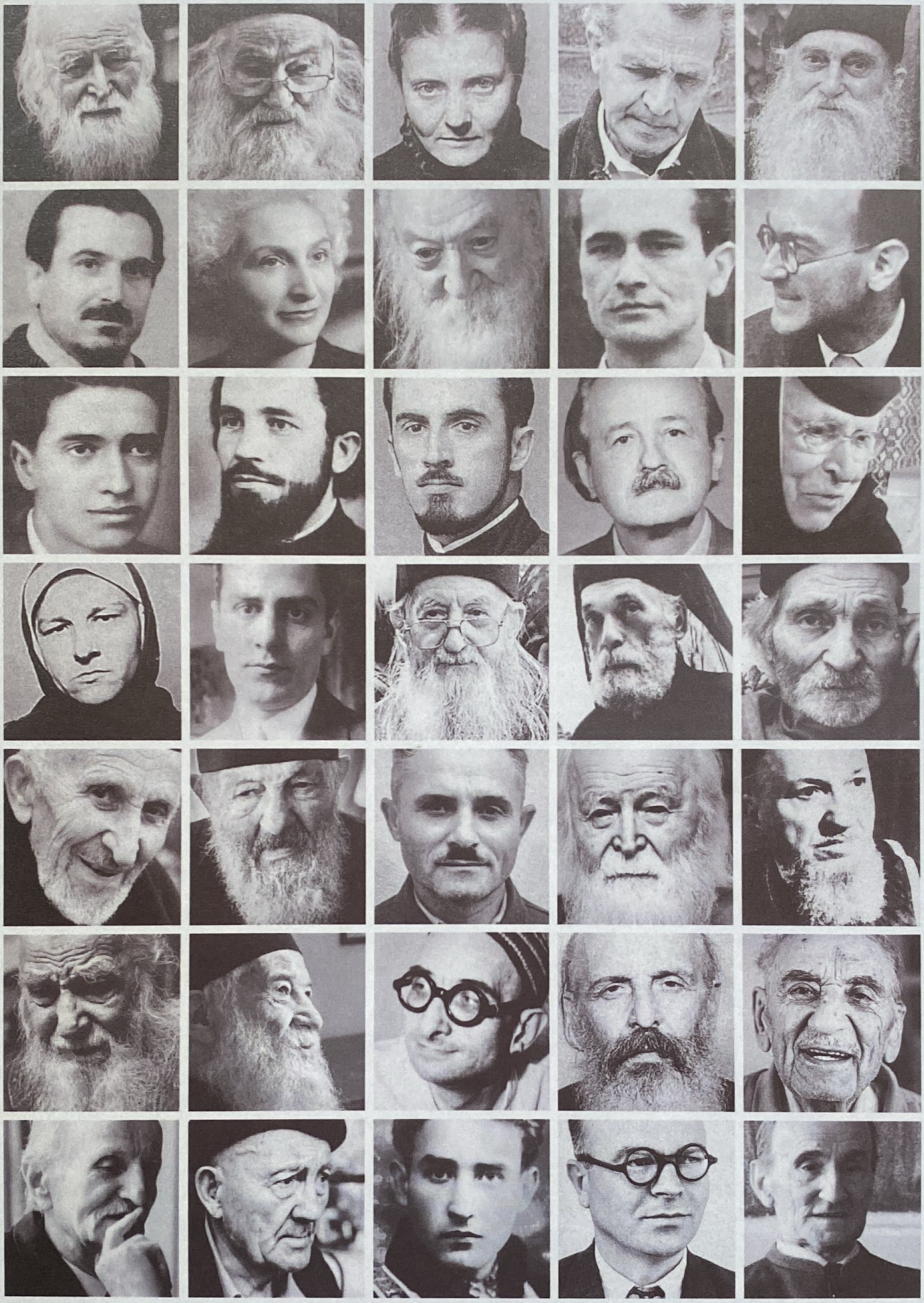

petru vodă 2019